

Key words: *deferred expenses, static and dynamic theories of financial statements, balance, active capitalization, passive capitalization.*

Рекомендовано до публікації д-ром екон. наук,
проф. Петренко С.М. Дата надходження рукопису 04.12.2012 р.

УДК 005.915:657.37

**Тодосейчук Г.С., канд. екон. наук,
Попова І.В., канд. екон. наук, доц.,
Кононенко А.Ф., канд. екон. наук, доц.**

Донецький національний університет економіки
і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського,
м. Донецьк, Україна, e-mail: bank.kaf@donduet.edu.ua

КІЛЬКІСНЕ ВИМІРЮВАННЯ ЄМНОСТІ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ БАНКІВ

**Todoseychuk A.S., Cand. Sci. (Ekon.),
Popova I.V., Cand. Sci. (Ekon.), Assoc. Prof.
Kononenko A.F., Cand. Sci. (Ekon.), As-
soc. Prof.**

Donetsk National University of Economics and Trade
named after Mykhayilo Tugan-Baranovsky, Do-
netsk, Ukraine, e-mail: bank.kaf@donduet.edu.ua

QUANTITATIVE MEASUREMENT OF BANK FINANCIAL REPORTS CAPACITY

Мета. *Мета статті полягає у визначенні підходу та кількісної оцінки ємності фінансової звітності банків.*

Методика. *У процесі дослідження використано: методи імітаційного моделювання, методи дедукції та індукції, групування й виміру, метод експертних оцінок, анкетування, адаптації (під час виокремлення та оцінки дескрипторів, оцінки рівня задоволення потреб користувачів фінансової інформації, визначення сукупної важливості фінансової звітності банку).*

Результати. *На підставі проведеного дослідження запропоновано науково-методичний підхід, що дозволяє кількісно визначити ємність інформації в фінансовій звітності банку, спираючись на потреби її споживачів.*

Наукова новизна. *Удосконалено науково-методичний підхід до оцінки ємності інформації в документі; адаптовано модель М. Портера до такого товару, як звітність.*

Практична значущість. *Отримані результати спрямовано на оптимізацію фінансового менеджмента банку.*

Ключові слова: *ємність, дескриптор, інформація, фінансова звітність, значущість інформації, потреба споживача в інформації.*

Постановка проблеми. Особливої уваги процес розкриття фінансової інформації банками набуває за умов мінливої економіки, оскільки спад економічного розвитку має руйнівний вплив і на процес управління, який безпосередньо базується на аналізі даних про діяльність установи. Слід враховувати особистий фактор, оскільки ускладнення соціально-психологічних умов прийняття рішен-

ня вимагає від користувача звітності більшої концентрації, намагання бачення цілісної картини проблем з урахуванням потенційно можливих загроз. За таких умов у нагоді стає розкриття інформації, що стосується планування управління діяльністю, визначення та методи диверсифікації ризиків. Очевидною є проблема поширення правдивої й аргументованої інформації про реальну ситуацію банківської установи. Загальнопоширеною думкою серед економістів та практиків в усьому світі є твердження про ключову роль у розкритті фінансової інформації такого документу, як фінансова звітність. Мета аналізу такої звітності користувачем полягає в оцінці загальних результатів діяльності, визначенні позитивних і негативних її аспектів, загроз, допомоги у прийнятті управлінських рішень [1].

Інформація, що міститься в будь-якій звітності, може бути не лише якісно описаною, але й повинна знаходити кількісне вираження з точки зору набору її складових, а не їх кількісного вираження. Інакше кажучи, для оцінки повноти та якості складання консолідованої фінансової звітності необхідно визначити її інформаційну ємність.

Ємність – це категорія, яка характеризує один із параметрів об'єкта її описання, максимальний вміст одиниць предмету. Крім того, можна визначити такі загальні параметри ємності, як вимірність, граничність, обмеженість, обумовленість якостями об'єкта виміру. Відповідно, інформаційна ємність консолідованої фінансової звітності – це максимальний вміст дескрипторів, які є обмеженими, мають граничний характер і можуть бути кількісно виміряні шляхом підрахунку дескрипторів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В економічній літературі категорія «фінансова звітність» має широке розповсюдження [2-6], адже вона є законодавчо встановленою як національним, так і міжнародним законодавством.

Проблемам дослідження інформаційного компонента фінансової звітності приділяється значна увага. Так, І.О. Красова вважає за необхідне в умовах мінливої економіки покращення аспектів створення позитивного іміджу банку та надійної системи довіри. Підвищення довіри населення до банку проявляється в формуванні прозорих відносин між банками та клієнтами [7], що відображається, в першу чергу, в наданні вірогідної фінансової інформації про діяльність установи.

Особливого значення вказані проблеми набувають в умовах інформаційного суспільства, де інформація визначена найбільш значущим ресурсом [8, с. 135]. П.П. Мазурок та Б.М. Одягайло виділяють такі наслідки визначення економіки як інформаційного компонента [8, с. 138]:

- відчуження потреб, форм організації та суспільного зв'язку;
- виокремлення індивіда як найважливішого фактора економіки;
- визначення особи як творця, носія та споживача інформації.

С.Л. Благодетелева-Вовк в умовах загострення конкуренції у банківському секторі одним із пріоритетів розвитку виділяє визначення незадоволених потреб клієнтів та їх задоволення [9].

Н.А. Оліфер та В.Г. Оліфер стверджують, що дескриптори повинні забезпечити ідентифікацію та стан процесу, дані про ступінь привілейованості процесу, місцезнаходження кодового сегменту та іншу інформацію [10].

З іншого боку, наявну проблему незадоволення потреб користувачів фінансової звітності в необхідній інформації підтверджують дані офіційного опитування провідних аналітиків Інституту управлінських бухгалтерів Strategic Finance Magazine, в ході якого більше 50% респондентів висловилися про недостатність фінансової інформації, що розкривається, для прийняття обґрунтованого управлінського рішення. Більш ніж 85% респондентів вказали на брак інформації про бізнес-ризик, конкурентну та корпоративну стратегію [11]. Але в дослідженні недостатньо приділено уваги такій важливій складовій, як ємність фінансової інформації. Тому розгляд цього питання ми вважаємо актуальним. Розгляд інформаційної ємності дозволить підвищити рівень прозорості фінансової інформації та задовольнить вимоги її користувачів.

Метою статті є систематизація теоретичних і практичних аспектів кількісного вимірювання ємності фінансової звітності банків.

Виклад основного матеріалу дослідження. Оскільки звітність банків виступає середовищем фінансової інформації, вона повинна розкладатися на окремі дескриптори, які за своїми властивостями містять посилення один на інший [10], або включаються до різних форм звітності. Такі дескриптори повинні допомагати споживачу в систематизації інформації та у швидкому пошуку необхідного елемента з системи даних.

З точки зору стану процесу, дескрипторами будуть виступати ті дані, у яких зацікавлений споживач. Такі дані розкриваються завдяки окремим елементам, які є ідентифікаторами процесу – найменшою одиницею виміру інформації. Такі ідентифікатори знаходять своє відображення в конкретному документі відповідної звітності.

Процеси, які характеризують діяльність суб'єкта господарювання, можуть бути ідентифіковані одними й тими ж дескрипторами, що повністю відповідає вимозі щодо їх перетину та взаємозв'язку, яка було висунуто Н.А. Оліфіром та В.Г. Оліфіром [10].

Для прийняття відповідного рішення необхідною є інформація не лише про стан та ідентифікацію процесу, тобто статичні дані, але й про ступінь їх привілейованості, тобто такі дані, які б дозволяли зробити висновок щодо ефективності використання того чи іншого елемента. Такі дані також будуть мати характер дескриптора.

На нашу думку, дескриптором може виступати як той, що ідентифікує процес, так і той, що встановлює його стан, ступінь привілейованості, та кінцевим і найбільш інформаційноємним дескриптором виступає назва форми консолідованої фінансової звітності, оскільки вона містить певний обсяг даних щодо суб'єкта господарювання. Виходячи зі сказаного, обґрунтуємо за допомогою таблиці 1 взаємозв'язок дескрипторів, що характеризують діяльність угруповання за умов доцільності їх відображення саме в фінансовій звітності консолідованої банківської установи.

Дескриптори, які розкривають такий стан процесу господарювання, як диверсифікація ризиків, кадрова політика, планова політика, інформація про товар, послуги, не мають відображення в консолідованій фінансовій звітності банків, а отже їх не включено до сегменту місця відображення.

Таблиця 1 – Взаємозв'язок дескрипторів та їх відображення у фінансовій звітності консолідованої банківської установи

Стан процесу	Джерело інформації
Фінансовий стан	Форма № 1, Форма № 2, Форма № 4
Майнове забезпечення	Форма № 1, Форма № 5
Рентабельність	Форма № 2
Ділова активність	Форма № 1, Форма № 2, Форма № 3 (частково)
Конкурентоспроможність	Форма №1, Форма № 2, Форма № 3, Форма № 4 (частково)
Податкова дисципліна	Форма № 1 (частково)
Диверсифікація ризиків	Не має відображення в фінансовій звітності
Кадрова політика	Не має відображення в фінансовій звітності
Планова політика	Не має відображення в фінансовій звітності
Інформація про товар, послуги	Не має відображення в фінансовій звітності
Інвестиційна привабливість	Форма № 1, Форма № 2, Форма № 3, Форма № 4, Форма № 5 (частково)

Грунтуючись на досвіді підприємств, а також виходячи з того, що МСФО (IAS) 01 встановлює, що, крім наведеної інформації в різних видах звітності, об'єднання повинні також забезпечити додаткове розкриття інформації (коли інформативність публічних даних недостатня для того, щоб користувачі могли зрозуміти вплив конкретних операцій, інших подій та умов на фінансовий стан і фінансові результати [12]), пропонуємо ввести та включити таку інформацію до нового дескриптора – форми № 6 «Звіт за сегментами», – за умови її необхідності та важливості для кінцевих споживачів.

З метою визначення корисності дескрипторів саме серед потенційних клієнтів юридичних і фізичних осіб було проведено анкетування для подальшої обробки даних за методом експертних оцінок. Анкету було побудовано, спираючись на дескриптори, що описують форми звітності про діяльність групи, види ризиків, що притаманні банківській групі та моделі М. Портера [13, с. 221-223], яку було покладено в основу класифікації дескрипторів інформації про діяльність консолідованої групи.

На підставі адаптації ланцюга цінностей М. Портера [13, с. 221-223], який поєднав інтереси постачальника, фірми та споживача, було виявлено основний конфлікт у задоволенні зацікавленості інформацією про діяльність компанії.

За ланцюгом цінностей М. Портера, корисною для споживача та постачальника під час вибору продукту є інформація про [13, с. 221-223]: структуру об'єднання; людські ресурси; технологічний розвиток; закупки, пов'язані із постачанням матеріалів; внутрішнє та зовнішнє матеріально-технічне забезпечення; виготовлення; маркетинг та товарообіг; обслуговування.

В анкетуванні брали участь 100 фізичних та 100 юридичних осіб. Коефіцієнт конкордації склав 0,83, що свідчить про достатню узгодженість думок експертів.

Анкетування серед фізичних осіб (реципієнтів) було проведено в розрізі віку та напряму освіти. За віком, 34% представлено особами віком від 25 до 30 років; 24% – від 30 до 40; 14% – до 25 років; 12% – 40-50 років та по 8% – віком 50-60 та більше 60 років відповідно.

За напрямом освіти анкетувалися особи з економічною, юридичною, гуманітарною, технічною, педагогічною, технологічною та філологічною освітою. З опитаних 67% стверджують, що можуть зробити висновок про діяльність банківської установи за її звітністю.

З юридичних осіб – потенційних клієнтів банківських установ – анкетування проводилося у розрізі форми власності та розміру бізнесу. З опитуваних 57% компаній належало до середнього бізнесу, 29% – до малого, 14% складали великі підприємства.

Описані за моделлю М. Портера дескриптори, що повинні відображати потреби користувачів в інформації, було оцінено обраною групою експертів за чотирьохбальною шкалою, де 0 – неважлива інформація, 1 – інформація необхідна, 2 – важлива, 3 – дуже важлива інформація. Оцінка проводилася реципієнтами, виходячи з власних потреб в інформації про банківську установу для прийняття будь-якого управлінського рішення.

Обрані параметри було розподілено за формами звітності, у яких вони відображаються; спираючись на класифікації дескрипторів описування консолідованої фінансової звітності й на середньозважені величини, було проведено оцінювання важливості кожного дескриптора та кожної форми звітності в цілому для кінцевого споживача.

Сукупна корисність консолідованої фінансової звітності банківської групи буде складатися із суми значень усіх форм, що входять до її складу:

$$F_{\left(\sum_0^n \Phi_n\right)} = (\Phi_1 + \dots + \Phi_n) / n, \quad (1)$$

де $F_{\left(\sum_0^n \Phi_n\right)}$ – кількісне вираження сукупної важливості фінансової звітності

консолідованої банківської установи;

Φ_1, \dots, Φ_n – кількісне вираження важливості дескрипторів певної форми;

n – порядковий номер певної форми консолідованої звітності.

Таким чином, за допомогою формули (1) можна кількісно оцінити звітність із тим чи іншим набором дескрипторів.

Наведене рівняння дозволить оцінювати важливість і доцільність доповнення й розширення кількісного компонента інформації щодо об'єднання та дозволить оцінювати його якісний бік.

Воно також дасть можливість змогу його моделювання і спрощення (в напрямку забезпечення найбільшої важливості за умов меншої кількості описання та вміщення дескрипторів), що сприятиме зниженню трудомісткості складання фінансової звітності, забезпечуючи, таким чином, підвищення соціального ефекту.

Відповідно до цього, загальна значущість усієї фінансової звітності визначається за формулою (1).

$$F_{\sum_0^5 \Phi_5} = (\Phi_1 + \Phi_2 + \Phi_3 + \Phi_4 + \Phi_5) / 5 = 2,008. \quad (2)$$

Тобто, важливість звітності групи для кінцевого споживача на цьому етапі складає 2,008 («важлива»).

Висновки та перспективи подальших досліджень. Для оцінки інформації, що міститься в фінансовій звітності, та для визначення ступеня зацікавленості в ній користувачів, було сформульовано дескриптори ідентифікації процесу, його стану, місця та рівня привілейованості.

Таким чином, застосування й відображення нової інформації істотно змінює відношення контрагентів банку до даних про його діяльність.

З метою кількісного оцінювання дескрипторів фінансової інформації консолідованих банківських установ, визначено перелік дескрипторів ідентифікації процесів, які сприятимуть підвищенню задоволеності користувачів в ємності фінансової інформації, що розкривається банками, а також, ґрунтуючись на адаптації моделі М. Портера шляхом застосування методу експертних оцінок, розраховано коефіцієнт сукупної корисності фінансової звітності консолідованих банківських установ.

Апробація цього розрахунку дозволить збільшити ємність фінансової інформації, що міститься у звітності, для чого запропоновано модель розрахунку сукупної корисності такої звітності на підставі оцінки значущості кожної з її форм.

Перспективним напрямком подальших наукових досліджень у цій галузі є розробка методики наповнення фінансової звітності дескрипторами за умови підвищення її цінності та інформаційної ємності.

Список літератури/References:

1. Корпоративне управління в Україні. Прозорість та розкриття інформації. Фінансова звітність – основа прийняття рішень / За проектом АМР США «Міжнародні стандарти бізнесу – Корпоративне управління» / Державна комісія з цінних паперів та фондового ринку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://eds.ssmc.gov.ua:8082/files/Transparency_and_Disclosure_ukr.pdf>. A corporate management is in Ukraine. Transparency and opening of information. The financial reporting is decision-making basis. On the project of AMP of the USA the “International standards of business are the Corporate management” / A state commission is on securities and fund market, available at: http://eds.ssmc.gov.ua:8082/files/Transparency_and_Disclosure_ukr.pdf.
2. Бідюк О.О. Облік і аналіз діяльності спільних підприємств (на прикладі підприємств целюлозно-паперової промисловості): автореф. дис. ... канд. екон. наук: спец. 08.06.04 «Бухгалтерський облік, аналіз та аудит» / О.О. Бідюк. – К., 2006. – 19 с.

- Bidiuk, O.O. (2006), "Account and analysis of activity of joint ventures (on the example of enterprises of cellulose and paper industry), Abstract of Ph.D. dissertation, Economy, Kyiv, Ukraine.
3. Білобловський С.В. Окремі аспекти складання консолідованої фінансової звітності / С.В. Білобловський // Економіка. Фінанси. Право. – 2004. – № 6. – С. 19-23.
Biloblovskii, S.V. (2004), "Separate aspects of drafting of consolidated of the financial reporting", *Ekonomika. Finansy. Pravo*, No. 6, pp. 19-23.
4. Герасименко О.С. Методика складання консолідованої фінансової звітності та аналіз ефективності діяльності дочірніх підприємств: автореф. дис. ... канд. екон. наук: спец. 08.00.09 «Бухгалтерський облік, аналіз та аудит (за видами економічної діяльності)» / О.С. Герасименко. – К., 2007. – 19 с.
Gerasimenko, O.S. (2007), "Method drafting of the consolidated financial reporting and analysis of efficiency of activity of the associated companies", Abstract of Ph.D. dissertation, Economy, Kyiv, Ukraine.
5. Губачова О.М. Облік у зарубіжних країнах: підруч. / О.М. Губачова, С.І. Мельник. – К.: Центр учб. л-ри, Полтав. ун-т спожив. кооп., 2008. – 432 с.
Gubacheva, O.M. and Melnik, S.I. (2008), *Oblik u zarubizhnyh krainah* [Account in foreign countries], Poltava, Ukraine.
6. Лучко М.Р. Консолідована фінансова звітність: теоретична концептуалізація побудови: монографія / М.Р. Лучко. – К.: Київ. нац. екон. ун-т ім. В. Гетьмана, 2007. – 263 с.
Luchko, M.R. (2007), *Konsolidovana finansova zvitnist: teoretychna kontseptualizatsiia pobudovy* [Consolidated financial reporting: theoretical conceptualization of construction], Kyiv, Ukraine.
7. Краснова І. Інформаційно-аналітичне забезпечення управління ресурсним потенціалом банку / І. Краснова // Вісник Національного банку України. – 2009. – № 10. – С. 46-51.
Krasnova, I. (2009), "Informative analytical providing of management resource potential of bank", *Visnyk Natsionalnogo banku Ukrainy*, No. 10, pp. 46-51.
8. Глобальна економіка: навч. посіб. / П.П. Мазурок, Б.М. Одягайло, В.В. Кулішов, О.М. Сазонец. – Л.: Магнолія-2006, 2009. – 208 с.
Mazurok, P.P., Odiagailo, B.M., Kulishov, V.V. and Sazonets, O.M. (2009), *Gloбална ekonomika* [Global economy], Magnolia-2006, Lviv, Ukraine.
9. Благодетелева-Вовк С.Л. Інституційні зміни середовища діяльності комерційних банків [Електронний ресурс] / С.Л. Благодетелева-Вовк. – Режим доступу: <http://www.Blagodeteleva-vovk.com/economics/inst_zmin.htm>.
Blagodeteleva-Vovk, S.L. "The institution changes of environment of activity of commercial banks", available at: http://www.Blagodeteleva-vovk.com/economics/inst_zmin.htm.
10. Олифер Н.А. Сетевые операционные системы [Електронний ресурс] / Н.А. Олифер, В.Г. Олифер: Режим доступу: <http://citforum.ru/operating_systems/sos/contents.shtml>.
Olifer, N.A. and Olifer, N.G. "Operating systems of networks", available at: http://citforum.ru/operating_systems/sos/contents.shtml.

11. Режим доступа: <<http://www.Strategicfinancemag.Com /1999/04b.htm>>.
Available at: <http://www.Strategicfinancemag.Com /1999/04b.htm>.
12. Надання фінансової звітності [Електронний ресурс]: Міжнародний стандарт фінансової звітності (IAS) 01. – Режим доступу: <http://ade-solutions.com/IFRSPortal/IAS%201_version01.pdf>.
An international standard of the financial reporting (IAS) is a 01 Grant of the financial reporting, available at: http://ade-solutions.com/IFRSPortal/IAS%201_version01.pdf.
13. Карлофф Б. Деловая стратегия / Б. Карлофф; пер. с англ.; науч. ред. и авт. послесл. В.А. Приписнов. – М.: Экономика, 1991. – 239 с.
Karloff, B. (1991), *Delovaia strategiia* [Business strategy], Translated, Economy, Moscow, Russia.

Цель. Цель статьи состоит в определении подхода и количественной оценки емкости финансовой отчетности банков

Методика. В процессе исследования использовано: методы имитационного моделирования, методы дедукции и индукции, группировки и измерения, метод экспертных оценок, анкетирования, адаптации (при выделении и оценке дескрипторов, оценке уровня удовлетворения потребностей пользователей финансовой информации, определении совокупной важности финансовой отчетности банка).

Результаты. На основании проведенного исследования предложено научно-методический подход, позволяющий количественно определить емкость информации в финансовой отчетности банка, опираясь на потребности ее потребителей.

Научная новизна. Усовершенствован научно-методический подход к оценке емкости информации в документе; адаптирована модель М. Портера к такому товару, как отчетность.

Практическая значимость. Полученные результаты направлены на оптимизацию финансового менеджмента банка.

Ключевые слова: емкость, дескриптор, информация, финансовая отчетность, значимость информации, необходимость потребителя в информации.

Objective. The purpose of this study is to identify and quantify the bank financial report capacity.

Methods. The study used: simulation methods, methods of deduction and induction, grouping and measurement method of expert evaluations, questionnaires, adaptation (in the allocation and evaluation of descriptors, assessing the level of users needs in financial information satisfaction, the importance of determining the aggregate bank's financial statements).

Results. The scientific and methodical approach, which let to quantify the capacity of bank financial report information, based on the needs of its customers is proposed.

Academic novelty. The scientific and methodical approach to assessing capacity of information in the document is improved. The M. Porter model was adapted to such good as reports.

Practical importance. The results of the study can be used in bank financial management optimization.

Key words: capacity, descriptor, information, financial reports, the importance of information, the consumer information needs.

Рекомендовано до публікації д-ром екон. наук,
проф. Папаїкою О.О. Дата надходження рукопису 23.11.2012 р.